JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
F. G. JACOBS
12 päivänä joulukuuta 1996 *

1. Arrondissementsrechtbank te Amsterdam on saattanut yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi asian, jossa keskeisenä ongelmana on se, kuinka tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehtyä Brysselin yleissopimusta [1] sovellettaessa on luokiteltava High Court of Justice of England and Walesin avioero-oikeudenkäynnissä tekemä päätös kertakorvauksen maksamisesta. Tarkemmin sanottuna ongelma on se, liittyykö tällainen päätös yleissopimuksen 1 artiklassa tarkoitetulla tavalla "aviovarallisuussuhteeseen", jolloin päätöstä ei voida panna täytäntöön yleissopimuksen perusteella, vaiko elatusapuun, jolloin päätös voidaan yleissopimuksen perusteella panna täytäntöön.

Brysselin yleissopimuksen asiaan sovellettavat määräykset

2. Brysselin yleissopimuksen 1 artiklan 2 kappaleessa määrätään, että yleissopimusta ei sovelleta "luonnollisen henkilön oikeudelliseen asemaan, oikeuskelpoisuuteen tai oikeustoimikelpoisuuteen eikä myöskään aviovarallisuussuhteeseen — —".

3. Brysselin yleissopimuksen 5 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Sitä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisessa sopimusvaltiossa:

1. — —

2. elatusapua koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa elatusapuun oikeutetulla on kotipaikka tai asuinpaikka tai, jos asia liittyy jonkun oikeudellista asemaa koskevaan asiaan, siinä tuomioistuimessa, joka oman lakinsa mukaan on toimivaltainen tuossa asiassa, jollei toimivalta perustu ainoastaan toisen asianosaisen kansalaisuuteen; — —".

4. Siten on selvää, että Brysselin yleissopimusta sovelletaan elatusapuun mukaan luettuina päätökset, jotka on annettu avioliiton päättämisen yhteydessä. Itse asiassa syy näiden asioiden sisällyttämiseen 5 artiklan luetteloon niistä asioista, joihin sovelletaan poikkeusta yleissäännöstä, jonka mukaan kanne

* Alkuperäinen kieli: englanti.

1 — Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27 päivänä syyskuuta 1968 tehty yleissopimus, sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä liittymissopimuksella (EYVL L 304, s. 77) sekä Helleenien tasavallan liittymisestä 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä liittymissopimuksella (EYVL L 388, s. 1).

on nostettava vastaajan kotipaikan valtiossa, oli juuri sen mahdollistaminen, että miehestään erossa asuva vaimo voi vaatia mieheltään elatusapua lähellään sijaitsevassa tuomioistuimessa. [2] Tämän mahdollistamiseksi lisäpoikkeus yleissopimuksen yleisestä järjestelmästä oli tarpeen: yleissopimuksen 5 artiklan 2 kappale on yleissopimuksen ainoa määräys, jonka mukaan tuomiovalta voi perustua myös asuinpaikkaan vaihtoehtona kotipaikalle. Koska useimmissa lainkäyttöjärjestelmissä nämä kaksi käsitettä ovat sisällöltään huomattavassa määrin päällekkäisiä, voi ihmetellä, miksi 5 artiklan 2 kappaleessa poiketaan tällä tavalla yleissäännöstä. Syynä on se, että eräissä sopimusvaltioissa vaimo saa avioliiton myötä miehensä kotipaikan; siten tuomiovallan antaminen ainoastaan tuomioistuimille, joiden alueella miehestään erossa elävällä vaimolla on kotipaikka, ei aina olisi ollut sen tavoitteen mukaista, että vaimo voi nostaa kanteen häntä lähellä olevassa tuomioistuimessa hänestä erossa asuvan aviomiehen tuomioistuimen sijasta.

Täytäntöönpanopyynnön kohteena olevan päätöksen tausta

5. A. van den Boogaard ja P. Laumen, jotka molemmat ovat Alankomaiden kansalaisia, avioituivat vuonna 1957 Alankomaissa siten, että heihin sovellettiin säännöstöä omaisuuden yhteisyydestä. Vuonna 1980 he tekivät Alankomaiden lainsäädännössä sallitun avioehtosopimuksen, jolla he sopivat omaisuuden erillisyydestä ja jolla heidän omaisuutensa jaettiin arviolta yhtä suuriin osuuksiin.

6. Alkuvuonna 1982 he muuttivat Yhdistyneeseen kuningaskuntaan. High Court of Justice, London, myönsi heille avioeron vuonna 1988; englantilainen tuomioistuin otaksuttavasti perusti tuomiovaltansa siihen, että molemmat puolisoista tai toinen heistä oli asunut Englannissa vuoden ajan ennen avioeromenettelyn aloittamista. [3] Laumen vaati sittemmin High Courtissa täysimääräistä korvausta (full ancillary relief) eli päätöksiä taloudellisten kysymysten järjestämisestä ja omaisuuden jakamisesta siten kuin vuoden 1973 *Matrimonial Causes Act*in 23 ja 24 §:ssä säädetään. [4] Tuomari Cazalet antoi 25.7.1990 tuomion, jonka olennainen sisältö oli, että aviomies velvoitettiin i) luovuttamaan yhteinen koti ja De Heemin maalaama taulu vaimolle, ii) maksamaan vaimolle kertakorvauksena 335 000 Englannin puntaa (GBP) sekä iii) maksamaan toistuvaissuorituksia vaimolle (oikeudenkäynnissä aiemmin tehdyn päätöksen perusteella alun perin 35 000 puntaa vuodessa ja sittemmin 30 000 puntaa vuodessa) keskeytyksettä siihen asti kunnes kertakorvaus on maksettu sekä koti ja taulu luovutettu.

2 — Ks. tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehtyä yleissopimusta koskeva P. Jenardin kertomus (EYVL 1979 C 59, s. 1, jäljempänä Jenardin kertomus).

3 — Vuoden 1973 *Domicile and Matrimonial Proceedings Act*in 5 §:n 2 momentti.

4 — Ks. jäljempänä tämän ratkaisuehdotuksen 57 ja 58 kohta.

7. Tuomari Cazaletin tuomiosta on ennakkoratkaisupyyntöön sisällytetty useita otteita, kuten seuraava:

"Käsiteltävänäni on vaimon aviomieheensä kohdistama virallinen vaatimus täysimääräisestä korvauksesta mukaan luettuina toistuvaissuoritukset hänelle itselleen ja perheen kahdelle nuorimmalle lapselle. Minulle on kerrottu, ettei hän tässä vaiheessa halua jatkaa vaatimustaan kahdelle lapselle maksettavista toistuvaissuorituksista; hän on kuitenkin varannut itselleen oikeuden palata tähän vaatimukseen myöhemmässä vaiheessa.

Lisäksi hän on avustajansa välityksellä saattanut tietooni haluavansa, mikäli mahdollista, puolisoiden välisten omaisuuskysymysten lopullista selvittämistä välittömin kertasuorituksin. Tästä seuraisi siten, että jos hänelle maksetaan riittävä kertakorvaus, hänen vaatimuksensa toistuvaissuorituksista ei olisi enää perusteltu. Tämä varmistaisi sen, ettei hän olisi enää taloudellisesti riippuvainen miehestään tämän maksaman tuen vuoksi.

— —

Siten edellä mainitsemistani pakottavista syistä [5] en katso, että Hollannissa vuonna 1980 tehdyllä avioehtosopimuksella on vaikutusta siihen tuomioon, jonka tässä oikeudenkäynnissä annan tai merkitystä sen kannalta.

— —

Jos näiden lukujen summasta sitten vähennetään hänellä olevat 10 000 GBP ja 35 000 GBP, jotka hän voi saada irtaimistonsa myynnistä, sekä 430 000 GBP talosta osoitteessa 39 Connaught Square ja 60 000 GBP De Heemistä, jotka määrään siirrettäviksi hänelle, jolloin hän voi myydä ne ja saada siitä nämä nettomääräiset summat, hänen saatavissaan tai käytettävissään olisi 535 000 GBP siitä 875 000 GBP:n kokonaissummasta, jonka katson hänen tarvitsevan, jotta hän voi huolehtia tarpeistaan. Vähentämällä 535 000 GBP yhteensä 875 000 GBP:sta saadaan 340 000 GBP. Käytettävissäni olevista selvityksistä olen tullut siihen tulokseen, että hänen aviomiehensä pystyy tämän summan maksamaan. Lisäksi olen vakuuttunut, että hänellä on maksun jälkeenkin riittävästi varallisuutta omien ja kahdesta nuorimmasta lapsesta aiheutuvien menojen kattamiseksi. Katson myös, että kyseessä on selvästi tapaus, jossa tarkoituksenmukaisinta on selvittää puolisoiden väliset taloudelliset velvoitteet lopullisesti kertasuorituksin.

Tuomion yksityiskohtien osalta kuulen vielä lisäperusteluja, mutta aikomukseni on määrätä, jollei minulle esitettävistä vastaväitteistä muuta johdu, kertasuoritus maksettavaksi

5 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 8 kohta.

Laumenille kolmessa kuukaudessa väliaikaisten maksujen jatkuessa siihen asti. Kertakorvaukseen on vielä lisättävä 15 000 GBP Sveitsissä käydyn oikeudenkäynnin kuluina. [6] Siten 340 000 GBP suurenee 355 000 GBP:aan.

Tämänsisältöisen kertakorvausta koskevan tuomion aion antaa."

8. Tuomari Cazaletin mainitsemat "pakottavat syyt" Hollannissa tehdyn avioehtosopimuksen sivuuttamiseen olivat lähinnä se, että vaimo oli allekirjoittanut sopimuksen peläten miestään uhkaavan tämän omaisuuden välitön luovuttaminen konkurssiin ja se, että aviomies oli puolestaan allekirjoittanut sopimuksen paljastamatta saavansa pian huomattavan provision. Kuten jäljempänä selvitetään, [7] Englannin oikeuden mukaan puolisoiden omaisuudestaan tekemä sopimus ei sido tuomioistuinta, joka ratkaisee taloudelliset kysymykset ja omaisuusjärjestelyt avioeron yhteydessä.

9. Tuomiossa on vielä muutama muu sellainen seikka, joilla voi olla merkitystä yhteisöjen tuomioistuimelle, vaikka niitä ei ole mainittu ennakkoratkaisupyynnössä.

10. Ensinnäkin tuomari Cazaletin tuomiosta käy ilmi, että edellä esitetyn laskelman lähtökohta 875 000 GBP eli vaimon itselleen tarvitsema summa muodostui i) 375 000 GBP:sta asianmukaisen asunnon hankkimiseksi ja sinne muuttamiseksi sekä ii) 500 000 GBP:sta, joka on Englannin oikeuskäytännön mukaisesti laskettu pääomitettu summa, josta saatava vuotuinen tulo on 30 000 GBP, mitä tuomari Cazalet piti Laumenille soveliaana summana.

11. Toiseksi tuomari Cazalet huomautti, ettei vaimolla voitu katsoa olevan ansaintakykyä, koska hän oli 55-vuotias ja huolehti edelleen puolisoiden kuudesta lapsesta kolmesta nuorimmaisesta.

6 — Tässä kohdin tuomiossa viitataan vaimon aloittamaan tuloksettomaan oikeudenkäyntiin, jossa yritettiin jäljittää aviomiehen vuonna 1982 saamaksi väitettyä suurta provisiota. Tililtä oli nostettu 237 000 GBP viikkoa ennen kuin sveitsiläinen tuomioistuin oli antanut tilin jäädytysmääräyksen, jolla, sen jälkeen kun se oli annettu tiedoksi, jäädytettiin tilillä vielä ollut yksi gulden.

7 — Ks. ratkaisuehdotuksen 60 kohta.

Täytäntöönpanoa koskeva oikeudenkäynti

12. Laumenin eli entisen vaimon 21.5.1992 tekemästä hakemuksesta Arrondissementsrechtbank te Amsterdamin puheenjohtaja myönsi jäljempänä selostettavan elatusapua koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta 2 päivänä lokakuuta 1973 Haagissa tehdyn yleissopimuksen nojalla täytäntöönpanoluvan aiemmalle ja lopulliselle päätökselle. Molempien asianosaisten käyttämässä terminologiassa on tiettyä sekavuutta: kansallisen tuomioistuimen asiakirjoista ilmenee, että täytäntöönpantavaksi ei pyydetty aiempaa, toistuvaissuorituksia koskevaa päätöstä — joka koski aikaa heinäkuuhun 1991 asti — vaan lopullisen päätöksen toistuvaissuorituksia koskevaa osaa, joka korvasi tämän aiemman päätöksen, ja että viittaus lopulliseen päätökseen tarkoittaa mainitun päätöksen sitä osaa, jossa on kyse kertakorvauksesta.

13. Van den Boogaard eli entinen aviomies valitti 19.7.1993 Arrondissementsrechtbank te Amsterdamiin tästä täytäntöönpanomääräyksestä siltä osin kuin määräys koski lopullista päätöstä; valitusperusteena oli se, että päätös ei koskenut elatusapua, joten se ei ollut täytäntöönpantavissa Haagin yleissopimuksen nojalla. Kansallisessa tuomioistuimessa hän näyttää hyväksyneen sen, että aiempi vuosittainen 35 000 GBP:n suuruinen maksu oli elatusapua ja hän ilmoitti olevansa valmis mukautumaan päätökseen. Hän esittää kuitenkin, että lopullinen päätös (epäsuorasti muilta kuin toistuvaissuorituksia koskevilta osin), siltä osin kuin se koskee avioeroa, koskee henkilöiden oikeudellista asemaa, ja siltä osin kuin se koskee omaisuuden jakamista, se koskee aviovarallisuussuhdetta. Sen vuoksi päätöstä ei voida panna täytäntöön Haagin yleissopimuksen eikä Brysselin yleissopimuksen perusteella.

14. On huomattava, että van den Boogaardin valitus jätettiin vasta täytäntöönpanoon luvan antavista päätöksistä tehtäville valituksille Brysselin yleissopimuksen 36 artiklassa asetetun kahden kuukauden määräajan umpeuduttua. Tietystikin lähtökohtaisesti vain kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on asian erityisolosuhteiden perusteella ratkaista, onko ennakkoratkaisua tarpeen pyytää ennen tuomion antamista; [8] voidaan kuitenkin todeta, että jos kansallinen tuomioistuin olisi katsonut Brysselin yleissopimuksen soveltuvan asiaan, sen olisi pitänyt (ja mahdollisesti sen tulee vielä) omasta aloitteestaan soveltaa 36 artiklaa. [9]

15. Arrondissementsrechtbank te Amsterdam kallistuu kohti sitä kantaa, että "lopullinen päätös liittyy [osin] Brysselin yleissopimuksen 1 artiklassa tarkoitettuun 'aviovarallisuussuhteeseen'", jolloin täytäntöönpanomääräystä ei olisi voitu antaa Brysselin

8 — Asia C-127/92, Enderby, tuomio 27.10.1993 (Kok. 1993, s. I-5535, 10 kohta).

9 — Asia 145/86, Hoffmann, tuomio 4.2.1988 (Kok. 1988, s. 645, 26—34 kohta).

yleissopimuksen eikä Haagin yleissopimuksen perusteella. Ottaessaan tämän kannan se totesi, että

"kun otetaan huomioon van den Boogaardille asetetut velvoitteet, joihin kuuluvat omaisuuden siirtäminen — erityisesti van den Boogaardille kuuluvan talon ja hänelle kuuluvan maalauksen siirtäminen — ja lisäksi englantilaisen tuomioistuimen perustelut — joissa nimenomaisesti todettiin, ettei avioehtosopimusta pidetty sitovana —, on katsottava, että päätös vaikuttaa asianosaisten omaisuussuhteisiin sellaisella tavalla, ettei päätöstä voida pitää 'elatusapua koskevana päätöksenä'".

16. Kuitenkin, ja osaksi sen takia, että Englannin oikeusjärjestelmä eroaa mannereurooppalaisista oikeusjärjestelmistä ja "aviovarallisuussuhde" (huwelijksgoederenrecht) on common law'ssa tuntematon käsite, kansallinen tuomioistuin on pyytänyt ennakkoratkaisua seuraaviin kysymyksiin:

"Onko englantilaisen tuomioistuimen tuomiota, joka joka tapauksessa koski myös elatusapua, pidettävä päätöksenä, joka koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehdyn yleissopimuksen 1 artiklan 2 kappaleen johdantolauseessa ja 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla (myös) aviovarallisuussuhdetta, vaikka englantilainen tuomioistuin

a) velvoitti maksamaan elatusta pääomasuorituksena;

b) määräsi luovutettavaksi erään talon ja De Heemin maalaaman taulun, jotka tuomion mukaan kuuluivat aviomiehelle;

c) totesi nimenomaisesti, ettei avioehtosopimus ollut sitova;

d) ei selvittänyt, miten kohdassa c mainittu seikka on vaikuttanut sen päätökseen?"

17. Ennakkoratkaisupyynnöstä ei täysin käy selväksi, mitä tarkoitetaan "englantilaisen tuomioistuimen tuomiolla", johon sisältyivät määräykset talon ja maalauksen siirtämisestä sekä määräys kertakorvauksen ja toistuvaissuoritusten maksamisesta. Kuten edellä todettiin, kansallisen tuomioistuimen asiakirjoista ilmenee, että sen käsiteltävänä olleessa ongelmassa oli kyse kertakorvausta koskevan

määräyksen täytäntöönpantavuudesta, ja oletan, että tämä seikka tuomari Cazaletin päätöksessä on ollut ongelmallinen kansalliselle tuomioistuimelle. Se pyytää kuitenkin neuvoa siitä, mikä merkitys on kysymyksen a—d kohdassa luetelluilla seikoilla, kuten rinnakkaisella määräyksellä omaisuuden siirtämisestä, päätettäessä kertakorvausta koskevan määräyksen täytäntöönpanokelpoisuudesta.

18. Vain Itävallan hallitus ja komissio esittivät kirjalliset huomautuksensa; suullisessa käsittelyssä edustettuina olivat asianosaiset ja komissio.

19. Kansallisen tuomioistuimen kysymys on yksittäistapausta koskeva, koska siinä todetaan, että kyse on tuomari Cazaletin antaman tietyn määräyksen täytäntöönpanosta. Kuten jäljempänä selvitän, mielestäni olisi kuitenkin asianmukaisempaa, että yhteisöjen tuomioistuin asettaisi yleisiä suuntaviivoja, joita sekä kansallinen tuomioistuin tässä asiassa että vastaisuudessa muutkin samankaltaista ongelmaa käsittelevät tuomioistuimet voisivat soveltaa. Ennen kuin yritän muotoilla suuntaviivoja, tarkastelen joltisenkin yksityiskohtaisesti yleissopimuksen kyseisten määräysten taustaa ja soveltamisalaa: toivon, että tämä paitsi havainnollistaa mannereurooppalaisten oikeusjärjestelmien ja common law'hon perustuvan oikeusjärjestelmän välisiä eroja lähestymistavoissa tässä asiassa esiin tulleiden ongelmien suhteen myös helpottaa näiden ongelmien ratkaisemista. Aluksi käsittelen kuitenkin toista esiin tullutta ongelmaa, nimittäin pääasian asianosaisten mainitsemien kahden yleissopimuksen välistä suhdetta.

Brysselin yleissopimuksen ja Haagin yleissopimuksen välinen suhde

20. Vaikka Laumen vetosi Haagin yleissopimukseen täytäntöönpanohakemuksessaan, kansallinen tuomioistuin tulkitsi hakemusta siten, että "Laumen on tarkoittanut vedota vaihtoehtoisesti myös Brysselin yleissopimukseen, jos se johtaa hänen kannaltaan Haagin yleissopimusta suotuisampaan ratkaisuun".

21. Haagin yleissopimuksessa, joka on ollut voimassa Yhdistyneen kuningaskunnan ja Alankomaiden välillä vuodesta 1981, on määrätty aikuisille maksettavaa elatusapua koskevien päätösten vastavuoroisesta tun-

nustamisesta ja täytäntöönpanosta. Sen 1 artiklassa määrätään, että yleissopimusta

"sovelletaan sopimusvaltion oikeus- tai hallintoviranomaisen antamiin päätöksiin, jotka koskevat perhe-, sukulaisuus-, avio- tai lankoussuhteesta johtuvaa elatusapuvelvoitetta — — jos päätös on annettu

1. elatusapuun oikeutetun ja elatusvelvollisen välillä; — —".

22. Brysselin yleissopimuksen 1 artiklan ja 5 artiklan 2 kappaleen asian kannalta merkitykselliset määräykset on toistettu jo edellä (tämän ratkaisuehdotuksen 2 ja 3 kohta).

23. Siten Haagin yleissopimuksen ja Brysselin yleissopimuksen välillä on päällekkäisyyttä elatusapupäätösten täytäntöönpanon osalta, kun taas aviovarallisuussuhdetta koskevia päätöksiä ei voi kummankaan yleissopimuksen perusteella panna täytäntöön.

24. Brysselin yleissopimuksen [10] asiaan sovellettavan version 57 artiklan 1 kappaleessa määrätään, että Brysselin yleissopimus ei vaikuta tuomioistuinten toimivaltaa tai tuomioiden tunnustamista taikka täytäntöönpanoa erityisillä oikeudenaloilla säänteleviin sopimuksiin, joiden osapuolia tämän yleissopimuksen sopimusvaltiot ovat tai joiden osapuoliksi ne myöhemmin tulevat. Siten Haagin yleissopimuksen sovellettavuuteen ei vaikuta se seikka, että elatusapuvelvoitteet kuuluvat Brysselin yleissopimuksen soveltamisalaan.

25. Vuoden 1978 liittymissopimuksen [11] 25 artiklan 2 kappaleessa määrätään seuraavaa:

"Yhdenmukaisen tulkinnan varmistamiseksi 57 artiklan 1 kappaletta sovelletaan seuraavasti: — —

b) — — Jos erityistä oikeudenalaa koskevassa sopimuksessa, jonka osapuolia ovat sekä tuomiovaltio että se valtio, jolle pyyntö on osoitettu, sisältää tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa koske-

10 — Mainittu edellä alaviitteessä 1.

11 — 9.10.1978 allekirjoitettu yleissopimus Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevaan yleissopimukseen sekä sen tulkitsemista Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskevaan pöytäkirjaan (EYVL 1978 L 304, s. 1).

via ehtoja, niitä on noudatettava. Niitä muutetun vuoden 1968 yleissopimuksen määräyksiä, jotka koskevat tuomion tunnustamisessa ja täytäntöönpanossa noudatettavaa menettelyä, voidaan kuitenkin aina soveltaa." [12]

26. Haagin yleissopimuksen 23 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Tämä yleissopimus ei estä vetoamista muuhun kansainväliseen sopimukseen, joka on voimassa sen valtion, jossa päätös on annettu tai sopimus tehty, ja sen valtion, jossa tunnustamista tai täytäntöönpanoa pyydetään, välillä —— päätöksen tai sopimuksen tunnustamisen tai täytäntöönpanon saamiseksi."

27. Näiden määräysten yhteisvaikutus aiheuttaa sen, että, jos samaa asiaa koskee Brysselin yleissopimus ja erityissopimus, kumpaakin sopimusta voidaan käyttää tunnustamisen ja täytäntöönpanon perustana, mutta Brysselin yleissopimuksen mukainen — mutkattomampi ja joutuisampi — menettelytapa on aina käytettävissä. [13]

28. Tämä tulkinta saa vahvistuksen Haagin yleissopimuksen valmisteluasiakirjoista. Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin elatusapuvelvoitteiden kahdennentoista istunnon, joka johti vuoden 1973 Haagin yleissopimukseen, työtä valmistelemaan valtuuttaman erityiskomitean kertomuksesta [14] ilmenee, että 23 artiklan tarkoituksena oli mahdollistaa se, että elatusavun saaja voi vedota niihin tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeviin määräyksiin, jotka ovat hänelle edullisemmat. Kertomuksessa todetaan, että erityisesti sen johdosta, että "[Brysselin yleissopimuksen] voimaantulo lähestyy, [15] tällä säännöllä on suuri merkitys. —— Voidaan olettaa, että [23] artiklaan vedotaan usein erityisesti yksityisoikeudellisissa suhteissa yhteismarkkinamaiden kansalaisten välillä." [16]

29. Tämän jälkeen erityiskomitea esittää kertomuksessa kantanaan, että Brysselin yleissopimuksen 57 artiklasta riippumatta jokainen elatusavun saaja säilyttää Haagin yleissopimuksen 23 artiklan perusteella oikeuden valita sovellettavaksi Haagin yleissopimuksen sijasta Brysselin yleissopimuksen. [17]

12 — Vuoden 1978 liittymissopimuksen 25 artiklan 2 kappaleen kanssa täysin samanlainen määräys lisättiin Brysselin yleissopimukseen sen 57 artiklan 2 kappaleeksi vuoden 1989 liittymissopimuksella.

13 — Voidaan todeta, että menettelysäännöt yksinkertaistunevat entisestään elatusapumaksujen täytäntöönpanomenettelyn yksinkertaistamisesta 6 päivänä marraskuuta 1990 allekirjoitetulla Euroopan yhteisöjen jäsenmaiden välisellä yleissopimuksella. Tämä yleissopimus tulee voimaan 90 päivän kuluttua siitä, kun silloiset 12 jäsenvaltiota ovat sen ratifioineet. Tähän päivään mennessä sen ovat ratifioineet ainoastaan Italia ja Irlanti.

14 — Verwilghenin laatima kertomus, julkaistu teoksessa Actes et documents de la Douzième session — Osa IV — Obligations alimentaires, Den Haag, Bureau Permanent de la Conférence, 1975, s. 95.

15 — Brysselin yleissopimus tuli voimaan 1.2.1973; asiantuntijakomitean kertomusta laadittiin kesäkuussa 1972.

16 — Kertomuksen 117 kohta.

17 — Kertomuksen 118 kohta.

Brysselin yleissopimuksen 1 artiklan tausta — "aviovarallisuussuhteet"

30. Brysselin yleissopimuksen alkuperäisillä kuudella sopijavaltiolla oli (ja on) kullakin erilainen lainsäädäntö aviovarallisuuden (kaikkein laajimmin ymmärrettynä, esineet ja saatavat mukaan luettuina) osalta. [18] Puolisot voivat valita avioituessaan erilaisia omistusoikeusmalleja kaiken omaisuuden yhteisomistuksesta kaiken omaisuuden erillisomistukseen ja erilaisia välimuotoja. Jos mitään nimenomaista valintaa ei tehdä, laissa säädetään sovellettavasta säännöstöstä; joissakin valtioissa on lisäksi pakottavia säännöksiä, joita sovelletaan siitä riippumatta, minkä säännöstön puolisot ovat nimenomaan valinneet. Joissakin valtioissa alun perin tehtyä valintaa voidaan myöhemmin muuttaa; siten esimerkiksi tässä asiassa puolisot, jotka olivat avioituneet Alankomaiden yhteisomistusta koskevan säännöstön mukaisesti, myöhemmin muuttivat sovellettavaksi säännöstöksi omaisuuden yleisen erillisyyden.

31. Jenardin kertomuksesta [19] ilmenee, että yleissopimuksen 1 artiklan tarkoituksena oli sulkea pois yleissopimuksen soveltamisalasta puolisoiden välisiä omaisuussuhteita säätelevien kansallisten sääntöjen mosaiikki. [20] Tällaisten sääntöjen poissulkemiseen Brysselin yleissopimuksen soveltamisalasta oli kaksi eri mutta osin päällekkäistä syytä.

32. Ensinnäkin alkuperäisten sopimusvaltioiden välillä oli huomattavia eroja aineellisten säännösten osalta, kuten pakottavien ja täydentävien säännösten sekä erityissäännöstöjen osalta; samoin huomattavia eroja oli niissä lainvalintasäännöissä, jotka niiden avioliittojen osalta, joilla on kansainvälinen liityntä, määräsivät sen, minkä valtion aviovarallisuussääntöjä sovellettiin. Ilmeisestikin pidettiin "poliittisesti mahdottomana" ja "utopistisena" pyrkiä takaamaan näitä asioita koskevien päätösten lähes automaattinen vastavuoroinen täytäntöönpano ilman, että erityisesti lainvalintasääntöjä olisi sitä ennen yhdenmukaistettu. [21] Jenardin kertomuksen mukaan oikeusjärjestysten erilaisuudet erityisesti lainvalintasääntöjen osalta merkitsivät, että "olisi ollut vaikeaa olla tutkimatta uudelleen tuomiovaltaa koskevia sääntöjä täytäntöönpanovaiheessa, [mikä] olisi merkinnyt yleissopimuksen luonteen muuttamista ja sen tehokkuuden heikentämistä". [22]

33. Toiseksi esillä olivat valtion oikeusjärjestyksen perusteisiin (ordre public) liittyvät pohdinnat. Ne ovat tietystikin erityisen voimakkaita ja usein esiin nousevia avioeroasioissa, joiden osalta "lait perustuvat erilaisiin

18 — Ks. lisäksi edellä mainittu Jenardin kertomus, s. 11; Dr. Peter Schlosserin kertomus yleissopimuksesta, joka koskee Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymistä tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevaan yleissopimukseen sekä sen tulkitsemista Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskevaan pöytäkirjaan (EYVL 1979 C 59, s. 71, Schlosserin kertomus), 45— 47 kohta, sekä julkisasiamies Warnerin ratkaisuehdotus asiassa 143/78, de Cavel, tuomio 27.3.1979 (Kok. 1979, s. 1055 ja 1073).

19 — Mainittu edellä alaviitteessä 2.

20 — Edellä mainittu kertomus, s. 11.

21 — Ks. G. A. L. Drozin selostus em. asiasta de Cavel julkaisussa Revue critique de droit international privé, 1980, s. 621, erityisesti s. 626.

22 — Edellä mainittu kertomus, s. 10.

moraali- ja uskonnollisiin käsityksiin, minkä vuoksi tietyssä valtiossa on vaikeaa hyväksyä toisessa valtiossa tehtyjä päätöksiä näissä asioissa"; [23] tämä päti vielä enemmän 30 vuotta sitten, jolloin yleissopimus laadittiin. Tällaisten sensitiivisten asioiden sisällyttäminen yleissopimuksen soveltamisalaan olisi varmastikin rohkaissut kansallisia tuomioistuimia käyttämään väärin käsitettä valtion oikeusjärjestyksen perusteista ja kieltäytymään päätösten tunnustamisesta 27 artiklan 1 kappaleen poikkeuksen perusteella, joka on tarkoitettu "sovellettavaksi ainoastaan poikkeuksellisissa tilanteissa". [24] Olisi ilmeisestikin heikentänyt yleissopimuksen automaattista tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan tavoitteen toteutumista, jos, lainatakseni jälleen Drozin sanoja, "les situations, jugées choquantes aux yeux du juge requis, [avaient été] purement et simplement éliminées par le moyen de l'ordre public". [25] Havainnollistaakseen kuinka tämä voi tulla esiin aviovarallisuussuhteiden osalta Droz antaa esimerkiksi alankomaalaisen tuomion, joka perustui hollantilais-italialaisen avioparin väliseen Alankomaiden lainsäädännön mukaiseen yhteisomistukseen, kun pari Italiassa mitättömäksi katsotun avioeron jälkeen oli avioitunut.

34. Brysselin yleissopimusta laatinut asiantuntijakomitea oli sillä kannalla, että yleissopimuksen voimaantulon jälkeen voitaisiin mahdollisesti aloittaa uudelleen keskustelu ongelmista, jotka olivat johtaneet 1 artiklan 2 kappaleen 1 kohdassa oleviin soveltamisalan rajoituksiin. [26] Neuvosto perusti vuonna 1994 työryhmän käsittelemään Brysselin yleissopimuksen laajentamista. Se käy nykyään neuvotteluja uudesta yleissopimuksesta, joka yleisemmin tunnetaan nimellä "Bryssel II". Vaikuttaa kuitenkin siltä, että uusi yleissopimus tulisi koskemaan ainoastaan tuomiovaltaa asioissa, jotka liittyvät avioeroon, asumuseroon, avioliiton pätevyyteen sekä mahdollisesti lasten huoltoon; sen sijaan sillä ei pyritä säätelemään aviovarallisuuskysymyksiä. [27]

35. Brysselin yleissopimuksen 1 artiklan sanamuoto aiheutti erityisen ongelman Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin liittyessä yleissopimukseen. Niiden oikeusjärjestyksissä ei ole vastinetta pakottavalle tai täydentävälle lainsäädännölle, joka säätelisi puolisoiden välisiä omaisuuskysymyksiä avioliiton aikana, eikä niissä ole vastinetta käsitteelle erityisestä aviovarallisuutta koskevasta järjestelmästä, joka puolisoilla on valittavanaan. Vaikka sopimusjärjestelyjä tehdään sekä ennen avioliiton solmimista että sen jälkeen, puolisoiden välisiin sopimuksiin sovelletaan yleistä siviilioikeutta, eikä niitä käsitellä eri tavoin kuin kolmansien osapuolten kanssa tehtyjä sopimuksia.

23 — Ks. Yhdistyneen kuningaskunnan huomautukset edellä alaviitteessä 18 mainitussa asiassa de Cavel, s. 1061.

24 — Jenardin kertomus, s. 44; edellä alaviitteessä 9 mainittu asia Hoffmann, tuomion 21 kohta; asia C-78/95, Hendrikman ja Feyen, tuomio 10.10.1996 (Kok. 1996, s. I-4943, 23 kohta).

25 — G. A. L. Droz, Compétence judiciaire et effets des jugements dans le marché commun, Paris, Librairie Dalloz, 1972, s. 34, 43 kohdan 2 alakohta.

26 — Edellä mainittu Jenardin kertomus, s. 11.

27 — Ks. lisäksi P. Beaumont ja G. Moir, Brussels Convention II: A New Private International Law Instrument in Family Matters for the European Union or the European Community?, European Law Review, 1995, s. 268, ja K. D. Kerameus, The Scope of Application of the Brussels Convention and its Extension to Matrimonial Matters, La cooperazione giudiziaria nell'Europa dei cittadini situazione esistente prospettive de sviluppo (Speciale documenti giustizia — 1, 1996), palstat 69— 78.

36. Sen ristiriidan johdosta, joka vallitsi common law -valtioiden ja kuuden alkuperäisen mannereurooppalaista oikeusjärjestystä edustavan valtion välillä, käsitettä aviovarallisuussuhteista selvitetään yksityiskohtaisemmin Schlosserin kertomuksessa [28]. Schlosser erittelee Jenardia laajemmin tilannetta kuudessa alkuperäisessä sopimusvaltiossa huomauttaen, ettei käsite kata samoja oikeussuhteita kaikissa kyseisissä järjestelmissä. Kertomuksessa todetaan seuraavaa:

"Säädettäessä puolisoiden välisistä omaisuussuhteista näissä oikeusjärjestyksissä ei käytetä tai ei ainakaan pääasiallisesti käytetä muualla niiden yksityisoikeudessa käytettyjä oikeudellisia käsitteitä ja instituutioita. Sen sijaan niissä on kehitetty erityisiä oikeudellisia instituutioita, joiden soveltaminen on rajoitettu yksinomaan puolisoiden välisiin suhteisiin ja joiden tärkein ominaispiirre on omaisuuskysymyksiä koskeva kattava säännöstö. Kussakin oikeusjärjestyksessä ei kuitenkaan ole vain yhtä tällaista säännöstöä. Sen sijaan puolisot voivat valita useista säännöstöistä, joiden sisältö vaihtelee yleisestä 'omaisuuden yhteisyydestä' selkeään 'omaisuuden erillisyyteen'. Jopa viimeksi mainittu vaihtoehto on puolisoiden valitsemana erityinen 'aviovarallisuussäännöstö', vaikka silloin voidaan tuskin enää väittää kyseessä olevan avioliitosta johtuvien ominaispiirteiden. — — Jos puolisot eivät tee valintaa, jotakin omaisuuskysymyksiä koskevista säännöstöistä sovelletaan heihin lain perusteella (ns. 'lakisääteinen aviovarallisuussäännöstö').

— —

Eräitä säännöksiä sovelletaan kaikkiin avioliittoihin riippumatta siitä erityisestä 'aviovarallisuussäännöstöstä', jota puolisoihin sovelletaan — —. Vuoden 1968 yleissopimuksen 1 artiklan 2 kappaleen 1 kohdan hengen mukaista on sulkea soveltamisalan ulkopuolelle aviovarallisuussäännökset, jotka koskevat kaikkia avioliittoja, siltä osin kuin käsite 'elatusapuvelvoitteet' ei koske niitä — —.

Nämä toteamukset johtavat ongelmiin, jotka ovat samantyyppisiä kuin ne, joiden kanssa asiantuntijaryhmä joutui tekemisiin käsitteen 'yksityisoikeuden ala' yhteydessä. Oli kuitenkin mahdollista määritellä käsite 'aviovarallisuussuhteet' paitsi negatiivisesti — — myös positiivisesti, vaikkakin melko väljästi. Tämän pitäisi mahdollistaa se, että Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Irlannissa säädetään lainsäädäntöä, jolla näiden määritelmien perusteella osoitetaan tuomioistuimille, mitkä oikeussuhteet ovat 'aviovarallisuussuhteita' — —. Tämän johdosta vuoden 1968 yleissopimuksen muuttaminen ei ollut välttämätöntä.

Negatiivisena määritelmänä voidaan varmasti sanoa, etteivät elatusapuvelvoitteet missään oikeusjärjestyksessä perustu sääntöihin, jotka koskevat 'aviovarallisuussäännöstöä'; elatusapuvelvoitteet eivät myöskään ole pelkästään toistuvaissuorituksia — —.

28 — Mainittu edellä alaviitteessä 18.

Yleissopimusta ei sovelleta — — jos oikeudenkäynnin kohde koskee puolisoiden välisiä kysymyksiä, jotka ovat ilmenneet — — avioliiton aikana tai sen purkautumisen jälkeen ja jotka vaikuttavat aviovarallisuussuhteeseen. Ilmaisu 'varallisuus' sisältää puolisoille kuuluvan omaisuuden kaikenlaiset hallintaa ja vallintaa koskevat oikeudet riippumatta siitä, perustuvatko ne avioehtosopimukseen vai lakiin." [29]

37. Valitettavasti Yhdistyneen kuningaskunnan täytäntöönpanoa koskevassa lainsäädännössä ei noudatettu kehotusta osoittaa, mitkä oikeussuhteet ovat "aviovarallisuussuhteita"; sen sijaan siinä pelkästään toistetaan sopimustekstiä. Kuten jäljempänä selvitetään, Englannin oikeus on kuitenkin sittemmin kehittynyt tavalla, joka ei mahdollista selvää lakiin perustuvaa eron tekemistä.

Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 2 kappaleen tausta — "elatusapu"

38. Brysselin yleissopimuksessa ei ole "elatusavun" määritelmää. Schlosser toteaa, ettei tässä yleissopimuksessa käytetty elatusavun käsite poikkea merkittävästi vuoden 1973 Haagin yleissopimuksessa käytetystä. [30] Tuossakaan yleissopimuksessa ei ole määritelmää; sitä laatimassa ollut asiantuntijakomitea selvittää asiaa kertomuksessaan seuraavasti:

"Asiantuntijat muistuttivat, että vuonna 1956 Haagin konferenssissa tai Yhdistyneiden kansakuntien järjestöjen toimesta kokoontuneet asiantuntijat, joiden vaikeaksi tehtäväksi oli annettu tällaisten määritelmien laatiminen, eivät ponnisteluistaan huolimatta saaneet aikaan hyväksyttävissä olevia muotoiluja." [31]

39. Enin mitä lasten elatusapuun sovellettavasta laista Haagissa 24.10.1956 tehdyn yleissopimuksen sekä lapsen elatusapua koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta Haagissa 15.4.1958 tehdyn yleissopimuksen, johon edellisessä sitaatissa viitataan, valmisteluasiakirjoista voidaan päätellä, on, että tarkoitus oli tulkita ilmaisua väljästi. [32]

40. Pohdittaessa Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 2 kappaleessa tarkoitetun elatus-

29 — Kertomuksen 45— 50 kohta.

30 — Edellä mainittu Schlosserin kertomus, 92 kohta.

31 — Edellä alaviitteessä 14 mainittu Verwilghenin kertomus, s. 99, 10 kohta.

32 — *Actes de la Huitième session*, Den Haag, Bureau Permanent de la Conférence, 1957, s. 167.

avun käsitettä Schlosserin kertomus on monessa kohdin hyödyllinen.

41. Ensinnäkin (ja kuten on jo todettu) [33] vaatimuksen ei tarvitse koskea toistuvaissuorituksia ollakseen elatusapua koskeva vaatimus. Kuten Schlosser toteaa:

"Pelkästään se seikka, että tuomioistuimet Yhdistyneessä kuningaskunnassa voivat määrätä puolison maksamaan toiselle puolisolle avioeron jälkeen paitsi toistuvaissuorituksia myös yksittäisen kertakorvauksen rahassa, ei sen vuoksi estä sitä, että oikeudenkäyntiä tai tuomiota pidetään elatusapua koskevana. Jopa omaisuutta koskeva nautintaoikeuden perustaminen tai omaisuuden siirtäminen, joista Manner-Euroopassa säädetään esimerkiksi Italian avioerolain 8 §:ssä, voi luonteeltaan olla elatusapua." [34]

42. Toiseksi on vaikeaa erottaa elatusapuvaatimukset korvausvaatimuksista ja omaisuuden jakamista koskevista vaatimuksista. [35] Kuten Schlosser selittää:

"Manner-Euroopassa arvioitaessa sitä elatusavun määrää, jonka eronnut puoliso saa entiseltä kumppaniltaan, perusteena pidetään sitä, että syyttömälle puolisolle korvataan se, että hän menettää avioliittoon perustuvan oikeusasemansa. — —

Englannin oikeudessa, jolle on ominaista tuomioistuinten laaja harkintavalta ja jossa ei suosita joustamattomia systemaattisia sääntöjä, ei kuitenkaan tehdä eroa sen suhteen, onko tuomioistuimen määräämät maksut tarkoitettu korvaukseksi vai elatusavuksi." [36]

Käsitettä korvauksen maksamisesta syyttömälle osapuolelle on kuitenkin nyttemmin pidettävä huomattavasti vähämerkityksellisempänä, kun otetaan huomioon eurooppalaisista avioerosäännöksistä ilmenevä suuntaus syyllisyyskeskeisestä järjestelmästä kohti sopimukseen perustuvaa järjestelmää, joka muodossa tai toisessa on otettu käyttöön vuosien 1970 ja 1978 välillä Alankomaissa, Belgiassa, Italiassa, Itävallassa, Luxemburgissa, Portugalissa, Ranskassa, Saksassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. [37]

33 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 36 kohta, lainauksen viimeinen kappale.

34 — Kertomuksen 93 kohta.

35 — Kertomuksen 94 kohta.

36 — Kertomuksen 95 kohta.

37 — Vertailevasta tutkimuksesta ks. D. Dumuse, Le divorce par consentement mutuel dans les législation européennes, Geneva, Librairie Droz, 1980.

43. Lopuksi on vielä todettava, että puolisoiden välisen kertakorvauksen suorittamisen taustatekijänä voi olla omaisuuden jakaminen tai vahingot; erityisesti jos molemmat puolisot ansaitsevat hyvin, kertakorvauksen maksamisen tarkoituksena voi olla vain omaisuuden jakaminen tai henkisen kärsimyksen hyvittäminen, jolloin maksuvelvollisuus ei ole luonteeltaan elatusapua. Schlosser toistaa, että yleissopimusta ei sovelleta laisinkaan silloin, jos vaadittuja tai määrättyjä maksuja säätelee aviovarallisuutta koskeva lainsäädäntö, ja se, sovelletaanko 5 artiklan 2 kappaletta riippuu kertakorvauksen kohdalla ainoastaan siitä, onko maksu luonteeltaan elatusapua. [38]

Oikeuskäytäntö

44. Brysselin yleissopimuksen 1 artiklan ja 5 artiklan 2 kappaleen tässä asiassa sovellettavia määräyksiä koskeva oikeuskäytäntö on valitettavasti niukka eikä siitä saa paljonkaan tukea.

45. Asiassa de Cavel (jäljempänä de Cavel I) [39] yhteisöjen tuomioistuin pohti 1 artiklassa määrätyn "aviovarallisuussuhteita" koskevan poikkeuksen laajuutta. Kyse oli ranskalaisen päätöksen täytäntöönpanosta Saksassa; päätöksessä "annettiin lupa turvaamistoimenpiteenä asianosaisten vireillä olevassa avioero-oikeudenkäynnissä merkitä sinetein huonekaluja, vaatteita ja muita tavaroita asianosaisten [Saksassa sijaitsevassa] asunnossa ja jäädyttää kyseisen henkilön varat ja tilit kahdessa [Saksassa sijaitsevassa] pankissa". [40]

46. Yhteisöjen tuomioistuin totesi seuraavaa:

"Jos puolisoiden välisten omaisuussuhteiden väliaikainen järjestäminen tulee esiin avioero-oikeudenkäynnissä, se liittyy läheisesti avioeron syihin ja puolisoiden ja aviolasten keskinäiseen suhteeseen, joten sitä ei voida erottaa kysymyksistä, jotka vaikuttavat niiden henkilöiden asemaan, joita aviosuhteen ja aviovarallisuussuhteen päättäminen koskevat.

Siten ilmaisu 'aviovarallisuussuhteet' ei sisällä pelkästään omaisuussäännöstöjä, joita tietyissä kansallisissa oikeusjärjestyksissä on erityisesti ja yksinomaan avioliiton osalta, vaan myös kaikkia omaisuussuhteita, jotka johtuvat suoraan aviosuhteesta tai sen päättämisestä.

38 — Kertomuksen 96 kohta.

39 — Mainittu edellä alaviitteessä 18.

40 — Tuomion 2 kohta.

Avioero-oikeudenkäynnissä käsiteltävät riidat puolisoiden omaisuudesta voivat siten tapauksen mukaan koskea seuraavia seikkoja tai liittyä niihin läheisesti:

1) kysymyksiä henkilöiden perheoikeudellisesta asemasta; tai

2) puolisoiden välisiä omaisuutta koskevia oikeussuhteita, jotka perustuvat suoraan aviosuhteeseen tai sen päättämiseen; taikka

3) puolisoiden välisiä omaisuutta koskevia oikeussuhteita, jotka eivät liity avioliittoon.

Viimeisenä mainitut riidat kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan; sen sijaan ensimmäinen ja toinen ryhmä eivät kuulu sen soveltamisalaan." [41]

47. Yhteisöjen tuomioistuimen kanta heijasti julkisasiamies Warnerin näkemystä, jonka mukaan

"[aviovarallisuussuhde] olisi ymmärrettävä väljästi, koska käytännössä vain harvoissa puolisoiden välisissä omaisuusriidoissa heidän välisellä 'aviosuhteellaan' ei ole merkitystä. —— Mielestäni lopputulos on, että tuomion tai päätöksen, joka koskee puolisoiden välistä omaisuusriitaa, olisi presumoitava jäävän yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle, jollei kyseisen tuomion tai päätöksen perusteella ole ilmeistä, että näin ei ole." [42]

48. Julkisasiamies jatkoi käsittelemällä lyhyesti elatusapupäätöksiä todeten, että ne "ovat yleensä päätöksiä rahan maksamisesta. Niillä on velvoiteoikeudellisia vaikutuksia eivätkä ne vaikuta esineoikeuden puolelle, jollei päätös koske elatusapua, jonka maksamisen vakuudeksi on perustettu esineoikeus, mutta silloin vaikutus omaisuuteen on luonteeltaan rajoitettu ja erityinen". [43]

49. Yhteisöjen tuomioistuimen päättely asiassa de Cavel I on hieman vaikeaselkoinen. Tuomion huolellinen tutkiminen antaa

41 — Tuomion 7 kohta.

42 — Em. ratkaisuehdotus, s. 1074.

43 — Em. ratkaisuehdotus, s. 1075.

aiheen olettaa, että yhteisöjen tuomioistuin piti ratkaisevana sitä, että kyseiset turvaamistoimenpiteet olivat luonteeltaan liitännäisiä: koska tällaiset toimenpiteet "voivat olla tarkoitetut suojaamaan mitä erilaisimpia oikeuksia, niiden kuulumisen yleissopimuksen soveltamisalaan ratkaisee niiden oikeuksien luonne, joita ne on tarkoitettu suojaamaan, eikä se luonne, joka niillä itsellään on". [44] Siten ratkaisuperusteena oli, että koska toimenpiteet olivat liitännäisiä oikeudenkäynnissä, joka jäi selkeästi yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle (avioero ja sitä seurannut kyseisen Ranskan oikeuden mukaisen aviovarallisuusjärjestelyn purkaminen), myös kyseiset toimenpiteet jäivät siten yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

50. Samojen osapuolten välinen myöhempi asia de Cavel (jäljempänä de Cavel II) [45] koski muun muassa ranskalaisen tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanokelpoisuutta; päätös koski kuukausittaisten korvausten maksamista avioero-oikeudenkäynnin yhteydessä. Ranskan siviililakikirjan kyseisissä säännöksissä (270 § ja sitä seuraavat §:t) säädetään, että tällaisten maksujen tarkoituksena on korvata, siinä määrin kuin mahdollista, avioerosta aiheutuva osapuolten elintason ero, ja sen määrä vahvistetaan ottaen huomioon maksunsaajan tarve ja maksajan maksukyky. Yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävänä oli se erityiskysymys, kuuluivatko arvioero-oikeudenkäynnissä annettavat elatusapupäätökset yleissopimuksen soveltamisalaan: asia oli saatettu vireille ennen kuin 5 artiklan 2 kappaletta muutettiin Yhdistyneen kuningaskunnan, Irlannin ja Tanskan liittymisen johdosta siten, että todettiin selvästi, että tällaiset avioero-oikeudenkäynnin liitännäiset päätökset kuuluivat yleissopimuksen soveltamisalaan. Ei ole yllättävää, että yhteisöjen tuomioistuin piti näitä maksuja luonteeltaan elatusapuna ja katsoi, että yleissopimuksen soveltamisala ulottui "elatusapuvelvoitteisiin, joita lainsäädännössä tai tuomioistuimen päätöksellä asetetaan puolisoille avioeron jälkeisen ajan osalta". [46]

51. Asiassa de Cavel II yhteisöjen tuomioistuin pyrki lisäksi muotoilemaan uudelleen aiemman tuomionsa perustana ollutta päättelyä. Kuitenkin kolmannessa asiassa W [47] (jota ei tarvitse tarkemmin käsitellä, koska siitä ei saa lisätukea ilmaisun merkityksen selvittämisessä), joka koski "aviovarallisuussuhdetta" koskevaa poikkeusta, yhteisöjen tuomioistuin uudisti asiassa de Cavel I vahvistamansa periaatteen ilman tällä välin antamassaan tuomiossa de Cavel II esittämiään kommentteja; siten sovellettavaksi jää ensimmäisessä asiassa annettu tuomio.

52. Yhteisöjen tuomioistuimen "aviovarallisuussuhteelle" antamaa laajaa tulkintaa vastaan voidaan esittää, että poikkeuksena "yksityisoikeuden alaa" koskevasta yleissopimuksesta ilmaisua olisi pikemminkin tulkittava suppeasti. Jenardin kertomuksessa

44 — Tuomion 8 kohta.

45 — Asia 120/79, de Cavel, tuomio 6.3.1980 (Kok. 1980, s. 731).

46 — Tuomion 11 kohta.

47 — Asia 25/81, W, tuomio 31.3.1982 (Kok. 1982, s. 1189).

todetaan, että ilmaisu "yksityisoikeuden ala" on erittäin laaja ja että tämän laajuuden säilyttämiseksi yleissopimuksen tekstiin otettiin kattavan positiivisen määritelmän sijasta luettelo erityispoikkeuksista: "siten yleissopimusta olisi tulkittava niin laajasti kuin mahdollista". [48]

53. Ei myöskään pidä unohtaa, että asiassa de Cavel I yhteisöjen tuomioistuin ei keskittynyt tutkimaan rajanvetoa "aviovarallisuussuhteen" ja elatusavun välillä. Jos käsiteltävänä on tämä rajanveto, niin ensin mainitun käsitteen laaja tulkinta tapahtuu vääjäämättä jälkimmäisen soveltamisalan kustannuksella. En näe syytä, miksi siten horjutettaisiin tasapainoa näiden kahden asemaltaan yhdenvertaisen määräyksen välillä.

Avustus, jota avioeron yhteydessä voidaan Englannissa ja Walesissa määrätä maksettavaksi

54. Esillä olevassa asiassa ongelma koskee sitä, jääkö englantilaisen tuomioistuimen avioero-oikeudenkäynnissä antama päätös Brysselin yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle sopimuksen 1 artiklan perusteella. On ilmeistä, etteivät Yhdistyneen kuningaskunnan aviovarallisuussäännöt mene yksiin mannereurooppalaisten sopimusvaltioiden säännösten kanssa: ongelma koskee sitä, missä laajuudessa ne sen vuoksi jäävät poikkeuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Ennen tämän kysymyksen tarkastelemista on aluksi syytä kuvailla lyhyesti sitä lainsäädäntöä, jonka perusteella englantilainen tuomioistuin voi avioeron yhteydessä määrätä taloudellisen avustuksen maksamisesta.

55. Sen jälkeen kun oli hyväksytty vuoden 1882 *Married Women's Property Act*, jossa säädettiin, että aviovaimo saattoi hankkia, pitää hallussaan ja vallita omaisuutta kuten naimaton nainen (feme sole [49]), Englannin oikeudessa lähtökohtana on ollut olettama omaisuuden erillisyydestä avioliitossa; tämä olettama voidaan tietystikin kumota nimenomaisella tai pääteltävissä olevalla tarkoituksella siitä, että tietty omaisuus kuuluu puolisoille yhteisesti.

56. Englannin tuomioistuinten oikeus määrätä kertakorvauksista ja omaisuuden siirroista avioeron yhteydessä on verrattain uusi. Oikeus määrätä maksettavaksi kertakorvaus annettiin ensimmäisen kerran vuonna 1963 (vaikka oikeus tällaisesta korvauksesta määräämiseen nautintaoikeutena voidaan jäljittää vuoden 1950 *Matrimonial Causes Act*in ja vuoden 1925 *Judicature Act*in kautta aina 1800-luvulle asti). Oikeus tehdä päätöksiä omaisuuden siirroista on peräisin vuoden 1970 *Matrimonial Proceedings and Property Act*istä: sitä ennen tuomioistuimilla ei ollut

48 — Edellä mainittu kertomus, s. 9 ja 10.

49 — Vanhaa ranskaa.

oikeutta avioeron yhteydessä määrätä omaisuuden siirroista puolisoiden välillä; niiden oikeus tehdä omaisuutta koskevia päätöksiä oli rajoitettu siten, että niiden oli käytettävä jo olemassaolevia omistussuhteita. [50] Suurin osa vuoden 1970 lain säännöksistä on siirtynyt nykyisin voimassaolevaan lakiin eli vuoden 1973 *Matrimonial Causes Act*iin. Säännökset, joilla on esillä olevan asian kannalta erityistä merkitystä, ovat vuoden 1973 lain 21, 23, 24, 25 ja 25 A § [51]; niiden sisältöä selvitetään seuraavissa kohdissa.

57. Avioeron (tai avioliiton mitätöinnin taikka asumuseron) yhteydessä Englannin tuomioistuimilla on laaja harkintavalta määrätä taloudellisista kysymyksistä, kuten toistuvaissuoritusten ja kertakorvausten maksamisesta puolisoiden välillä, sekä omaisuuden jakamisesta, kuten omaisuuden siirroista puolisoiden välillä. Harkintavalta järjestää puolisoiden välisiä omaisuuskysymyksiä eroaa olennaisesti eräistä mannereurooppalaisista järjestelmistä, joissa tuomioistuimella ei avioeron yhteydessä ole oikeutta määrätä omaisuutta siirrettäväksi, koska sitä sitovat olemassaolevat omistussuhteet, jotka puolestaan tavallisesti johtuvat aiemmasta sopimuksesta tai lainsäädännön pakottavista säännöksistä.

58. Käyttäessään harkintavaltaansa englantilaisen tuomioistuimen on otettava huomioon asian kaikki olosuhteet tärkeimmän huomioon otettavan seikan ollessa perheen mahdollisten alaikäisten lasten hyvinvointi. Käyttäessään oikeuttaan määrätä kertakorvauksesta tai omaisuuden jakamisesta toiselle puolisolle (perheen lapsen sijasta) tuomioistuimen on otettava huomioon seuraavat seikat: molempien puolisoiden tulot, ansaintakyky, omaisuus ja muut mahdollisuudet saada varoja; heidän taloudelliset tarpeet, velvoitteet ja vastuut; perheen elintaso ennen avioliiton päättymistä; puolisoiden ikä ja avioliiton kesto; puolison tai puolisoiden mahdollinen fyysinen tai henkinen vajavaisuus; kummankin puolison panos perheen hyvinvoinnin hyväksi mukaan luettuna kodista tai perheestä huolehtiminen; kummankin puolison menettely, jos se on senkaltaista, että sen sivuuttaminen ei tuomioistuimen mielestä olisi oikeutettua; sekä mahdollisen sellaisen etuuden, kuten eläkkeen, jonka hankkimisen mahdollisuuden puoliso menettää, arvo kummallekin puolisolle.

59. Näiden erityissuuntaviivojen lisäksi ei laissa aseta yleistavoitetta, joka tuomioistuimen olisi yritettävä saavuttaa päätöstä laatiessaan. Ennen vuoden 1984 muutosta laissa edellytettiin tuomioistuimen käyttävän lakiin perustuvaa valtaansa siten, että "siinä määrin kuin on mahdollista ja ottaen huomioon osapuolten käytös ja sen perusteet, heidät asetetaan taloudelliseen asemaan, joka puolisoilla olisi, jos avioliitto ei olisi päättynyt ja jos kumpikin olisi huolehtinut velvollisuuksista

50 — Asiat Pettitt v. Pettitt [1970] AC 777 ja Gissing v. Gissing [1971] AC 886.

51 — Sekä 25 että 25 A pykälä on lisätty lakiin vuoden 1984 *Matrimonial and Family Proceedings Act*illä.

ja vastuistaan toista osapuolta kohtaan". [52] Tämä säännös jätettiin pois, kun 25 sisältö uusittiin vuonna 1984. Samanaikaisesti lakia muutettiin niin, että aina kun tuomioistuin antaa määräyksen toisen aviopuolison hyväksi avioeroa taikka avioliiton mitättömyyttä koskevan päätöksen yhteydessä tai sen jälkeen, sen on harkittava, olisiko sen käytettävä tuomiovaltaansa siten, että "kummankin osapuolen taloudelliset velvoitteet toista osapuolta kohtaan päättyvät niin pian päätöksen antamisen jälkeen kuin tuomioistuin pitää oikeana ja kohtuullisena". [53] Tuomioistuimella on nykyisin siten velvollisuus harkita, onko aihetta määrätä taloudelliset kysymykset järjestettäviksi kertasuorituksin.

60. Tuomioistuimen tuomiovaltaa vuoden 1973 *Matrimonial Causes Act*in perusteella ei voida poistaa osapuolten välisellä yksityisoikeudellisella sopimuksella. [54] Puolisoiden aiemmin tekemä avioehtosopimus ei siten ole tuomioistuinta sitova sen päättäessä puolisoiden avioerosta, vaikka se onkin seikka, joka tuomioistuimen on otettava huomioon. [55] Tämä kanta eroaa jälleen voimakkaasti eräiden mannereurooppalaisten valtioiden järjestelmistä, joissa tuomioistuimen on puolisoiden omaisuusriitaan sovellettava kaikkia heidän välisiään sopimuksia tai sopimuksen puuttuessa laissa säädettyä omistussuhdemallia.

61. Yksi vuoden 1970 lakiin, joka oli vuoden 1973 lain edeltäjä, tehdyistä muutoksista koski aiemman terminologian hylkäämistä; aiemmassa laissa tehtiin ero elatukseksi maksettavan eläkkeen ja elatusavun sekä toistuvaissuoritusten välillä (alimony, maintenance, periodical payments). Kaikkia näitä kutsutaan nykyisin taloudellisiksi suorituksiksi ja ne voidaan täyttää toistuvin tai kertasuorituksin. Ilmaisusta elatusapu (maintenance) luovuttiin, koska siihen liittyi vivahde, jonka mukaan elatusavun saaja olisi jotenkin alempiarvoinen. [56] Vaikka kertakorvaus voi olla elatusapua — kun kyse on omaisuuskysymysten lopullisesta selvittämisestä välittömin kertasuorituksin, mikä tuomioistuimen on nykyisin määrättävä tehtäväksi, jos se pitää sitä tarkoituksenmukaisena, kertakorvaus on itse asiassa ainoa keino määrätä elatusapumaksusta puolisoiden välillä — "tärkeämpi tapa käyttää tätä oikeutta on käyttää sitä asianosaisten omaisuuskysymysten järjestämiseen. Jos esimerkiksi aviomies omistaa osakkeita, tuomioistuin voi edellyttää, että osa niistä annetaan vaimolle. —— Se voi tehdä tämän määräämällä ne suoraan siirrettäviksi vaimolle; paljon yleisempää on kuitenkin määrätä mies maksamaan kertakorvaus hänelle." [57]

62. Kokonaisuutena arvioituna edellä tiivistetysti esitetyt säännökset antavat aiheen olettaa, että voi olla mielivaltaista pyrkiä tekemään selvä ero sen suhteen, onko tietty päätös kohtuusarviointiin perustuvaa omaisuuden jakoa vaiko elatusapua. Tämä puolestaan johtaa siihen, että eräissä tilanteissa voi

52 — Lain 25 §.

53 — Lain 25 A §:n 1 momentti.

54 — Asia Hyman v. Hyman [1929] AC 601.

55 — Asia Dean v. Dean [1978] Fam. 161.

56 — Law Commission Paper No 25: Report on Financial Provision in Matrimonial Proceedings; tämä mietintö johti vuoden 1970 lain antamiseen ja sitä on siteerattu S. Cretneyn selvityksessä *The Maintenance Quagmire, Modern Law Review*, 1970, 662.

57 — P. M. Bromley ja N. V. Lowe, Family Law, London, Butterworths, 1992, s. 733.

olla välttämätöntä selvittää päätöksen olennainen tarkoitus, jolloin on pidettävä mielessä yhteisöjen tuomioistuimen valmius kehittää itsenäisiä tulkintoja yleissopimuksessa käytetyille ilmaisuille ja käsitteille sen tulkitsemiseksi yhdenmukaisesti. [58] Palaan vielä lyhyesti tähän ratkaisevan tärkeään seikkaan.

Avioeroasioissa annettujen englantilaisten päätösten asema yleissopimuksen järjestelmässä: yleishuomioita

64. Haluan aluksi huomauttaa, ettei pelkästään se, ettei Englannin oikeudessa ole aviovarallisuutta koskevaa erillistä säännöstöä, tarkoita, että englantilaisen tuomioistuimen avioeron yhteydessä antamat päätökset sen vuoksi aina jäisivät 1 artiklan poikkeuksen ulkopuolelle ja siten olisivat yleissopimuksen perusteella täytäntöönpantavissa, koska ne kuuluvat yksityisoikeuden alaan eikä niitä ole nimenomaisesti jätetty yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Suuntaviivoja kansalliselle tuomioistuimelle

63. Edellä olevan perusteella esitän nyt eräitä ohjeita annettavaksi kansalliselle tuomioistuimelle sen ratkaistessa, liittyykö englantilaisen tuomioistuimen avioero-oikeudenkäynnin yhteydessä antama päätös kertakorvauksen maksamisesta yleissopimuksen 1 artiklassa tarkoitetulla tavalla "aviovarallisuussuhteeseen" vaiko elatusapuun. Muotoillessani näitä suuntaviivoja pohdin myös sitä, mikä merkitys päätöksen luokittelulle on kansallisen tuomioistuimen mainitsemilla erityisillä seikoilla eli tulovaatimuksen pääomittamisella, sen kanssa rinnakkaisella päätöksellä omaisuuden siirtämisestä ja sillä, että englantilainen tuomioistuin sivuutti mannereurooppalaisen avioehtosopimuksen.

65. Ensinnäkin on todettava, ettei ole epäilystäkään siitä, että tarkoituksena oli, että Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin liityttyä yleissopimukseen määritelmää voitaisiin soveltaa näissä valtioissa (ks. Schlosserin kertomuksen edellä tämän ratkaisuehdotuksen 36 kohdassa esitetyt huomautukset, kuten näille valtioille annettu kehotus määritelmän säätämisestä). Tämä oli lisäksi julkisasiamies Warnerin käsitys hänen todetessaan asiassa de Cavel I [59] antamassaan ratkaisuehdotuksessa, että Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin liittyminen yleissopimukseen tulisi lisäämään eroavaisuuksia niissä säännöissä, jotka määrittävät puolisoiden välisiä omaisuussuhteita, joita 1 artiklan poikkeus koskee. [60]

58 — Asia 29/76, LTU, tuomio 14.10.1976 (Kok. 1976, s. 1541).

59 — Mainittu edellä alaviitteessä 18.

60 — Ks. em. ratkaisuehdotus, s. 1073.

66. Joka tapauksessa on niin, ettei ole olemassa mitään pakottavaa käsitteistä johtuvaa syytä, miksi puolisoiden omaisuuden erillisyyteen perustuvaa common law -järjestelmää, jossa tuomioistuimilla on harkintavalta muuttaa omistussuhteita avioliiton päättyessä, kohdeltaisiin eri tavoin kuin oikeusjärjestelmää, jossa samanlaiseen puolisoiden väliseen omaisuuden järjestelyyn päästään säätämällä siitä laissa. Tämä näkemys saa tukea myös Schlosserin kertomuksesta, jossa todetaan, että jopa omaisuuden tiukka erillisyys (kuten tilanne on Englannissa, jos muuta ei ole päätetty), jos puolisot ovat tästä sopineet, "on erityinen 'aviovarallisuussäännöstö'". [61]

67. Voidaan myös lisätä, että syyt "aviovarallisuussuhteen" sulkemiseen pois Brysselin yleissopimuksen soveltamisalasta — eli oikeusjärjestyksen perusteita koskevat syyt sekä erot aineellisissa säännöksissä ja lainvalintasäännöissä — pätevät myös Englannin järjestelmään. Oikeusjärjestyksen perusteita koskeva syy on selvästi yhtä merkittävä, ja aineellisten säännösten ja lainvalintasääntöjen erot suhteessa mannereurooppalaisiin vastineisiinsa ovat ainakin aineellisen lainsäädännön osalta suuremmat kuin erot eri mannereurooppalaisten järjestelmien välillä. Erityisesti lainvalintasääntöjen osalta ei pidä ajatella, että aviovarallisuuteen sovellettavat lainvalintasäännöt olisivat common law -maissa yhtään selkeämpiä tai vähälukuisampia, kuin mitä ne ovat mannereurooppalaisissa oikeusjärjestyksissä (ks. Yhdistyneen kuningaskunnan vastaus Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin laatimaan kyselyyn aviovarallisuuskysymyksiä koskevista lainvalintasäännöistä). [62]

68. Lopuksi on vielä todettava, että vaihtoehtoinen näkemys eli se, että Englannin säännöt eivät kuulu määritelmän soveltamisalaan, koska ne ovat pikemminkin osa yleistä lakia sen sijaan, että ne perustuisivat erityiseen aviovarallisuutta koskevaan lainsäädäntöön, on vaikea sovittaa yhteen yhteisöjen tuomioistuimen asiassa de Cavel I [63] ilmaisusta "aviovarallisuussuhteet" omaksuman laajan tulkinnan kanssa ja erityisesti sen toteamuksen kanssa, että ilmaisu "ei kata pelkästään omaisuusjärjestelmiä, joista eräissä kansallisissa lainsäädännöissä erityisesti ja yksinomaan säädetään avioliiton osalta, vaan sillä tarkoitetaan myös omaisuussuhteita, jotka johtuvat suoraan aviosuhteesta tai sen päättämisestä". [64]

61 — Kertomuksen 45 kohta.

62 — Actes et documents de la Treizième session, osa II, Matrimonial property regimes, Den Haag, Bureau Permanent de la Conférence, 1978 s. 65— 70. Tämä Haagin konferenssin istunto johti 14.3.1978 tehtyyn Haagin yleissopimukseen aviovarallisuussuhteisiin sovellettavasta laista; huolimatta osallistumisestaan tämän yleissopimuksen laadintaan Yhdistynyt kuningaskunta ei ole tämän yleissopimuksen sopimusosapuoli.

63 — Mainittu edellä alaviitteessä 18.

64 — Tuomion 7 kohta.

Aiemmin tehdyn mannereurooppalaisen avioehdon merkitys

69. Kansallinen tuomioistuin kysyy sitä, mikä merkitys on alankomaalaisella avioehdolla (tarkoittaen tällä puolisoiden avioliittonsa aikana tekemää sopimusta siirtyä yhteisomistuksesta yleiseen omaisuuden erillisyyteen) englantilaisen päätöksen luokittelulle ja siten sen täytäntöönpanokelpoisuudelle. Tarkemmin sanottuna kansallinen tuomioistuin kysyy, onko sillä merkitystä, että englantilainen tuomioistuin katsoi avioehdon olevan itseään sitomaton, ja mikä merkitys on sillä, ettei tuomiosta voida päätellä, missä määrin tämä kanta on vaikuttanut tuomion sisältöön.

70. Tämän tai muun vastaavan päätöksen täytäntöönpanoa koskevan, Brysselin yleissopimuksen mukaisen hakemuksen yhteydessä ainoa kysymys kuuluu, onko — ja missä määrin — päätös luonteeltaan elatusapua koskeva, jolloin päätös kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan ja jolloin se on pantavissa täytäntöön.

71. En ymmärrä, miten englantilaisen tuomioistuimen toteamus, ettei se pitänyt avioehtosopimusta itseään sitovana, on merkityksellinen luokiteltaessa lopullista päätöstä. Englannin oikeuden mukaan se ei ollut tuomioistuinta sitova, vaikka se olikin seikka, joka oli otettava huomioon. Tuomiosta käy selvästi ilmi, että avioehtosopimuksella oli jonkin verran vaikutusta päätösharkinnassa. Itse asiassa vaikuttaa siltä, että avioehtosopimusta sovellettiin siltä osin, että tuomioistuin katsoi entisen miehen ja vaimon välillä vallinneen omaisuuden erillisyyden avioehtosopimuksen mukaisesti. Tuomioistuin ei kuitenkaan ollut valmis katsomaan, että vaimo olisi avioehtosopimuksella luopunut oikeuksistaan saada pääomasuoritusta. Syyt avioehtosopimuksen sivuuttamiseen tältä osin vaikuttavat johtuvan ainoastaan seikoista, joiden perusteella sopimusta tehtäessä vallinneiden olosuhteiden vuoksi olisi ollut kunnianvastaista vedota siihen.

72. Esillä olevassa asiassa en siten katso, että se, että englantilainen tuomioistuin sivuutti avioehtosopimuksen, on merkityksellinen yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävänä olevan ongelman kannalta eli sen kannalta, onko kertakorvausta koskeva lopullinen päätös pantavissa täytäntöön elatusapua koskevana.

Kertakorvaus elatusapuna

73. Kun aletaan käsitellä arviointiperusteita erilaisten kertakorvauksia koskevien päätösten luokittelulle, on selvää, että asteikon

toisessa päässä ovat päätökset, joiden osalta edunsaajapuolisolla ei ole ollenkaan ansaintakykyä ja kertakorvaus on myönnetty omaisuuskysymysten lopullisena selvittämisenä toistuvaissuoritusten sijasta; tällöin ainakin tätä osaa korvauksesta on pidettävä luonteeltaan elatusapua koskevana. Tämä todetaan nimenomaisesti Schlosserin kertomuksessa; itse asiassa kertomuksessa mennään vielä pidemmälle ja todetaan, että omaisuuden siirto avioeron yhteydessä voi eräissä tilanteissa olla luonteeltaan elatusapua. [65] Komissio tekee saman huomautuksen todeten, ettei omaisuuden siirto ilman muuta jää yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle, vaan ainoastaan siltä osin kuin se ei ole luonteeltaan elatusapua. Komissio viittaa asiassa de Cavel II [66] esittämiinsä kirjallisiin huomautuksiin, joissa se totesi, että jos "avioero-oikeudenkäynnissä vahvistettu maksu on tarkoitettu varmistamaan avustamisen tarpeessa olevan puolison elatus, tämä on vuoden 1968 yleissopimuksessa tarkoitettu elatusapuvelvoite". [67] Komissio toteaa aivan oikein, että kertakorvaus tai omaisuuden siirtäminen ovat elatusapua muodostaan riippumatta, jos niiden tarkoitus on elatusavun antaminen; Itävallan hallitus katsoo vastaavasti, että kertakorvaus koskee elatusapua siltä osin kuin puolisoiden tarpeet ja varat on otettu huomioon korvauksen määrässä. Sen vuoksi huomio on kiinnitettävä niihin tavoitteisiin, jotka tietyllä päätöksellä halutaan saavuttaa, ja on toivottavaa, että kansallisissa tuomioistuimissa pidetään päätöksiä laadittaessa mielessä tarve siitä, että nämä tavoitteet ovat helposti todettavissa tuomioistuimen esittämistä perusteluista.

74. Kansallinen tuomioistuin kysyy, onko sillä merkitystä, että tulotarve on pääomitettu. Tähän kysymykseen sisältyy todellisuudessa kaksi eri ongelmaa.

75. Ensimmäinen ongelma on kysymys siitä, voiko kertakorvaus missään tapauksessa olla elatusapua: olen jo todennut, että vastaukseni tähän on myöntävä.

76. Toinen ongelma koskee sitä, mikä merkitys sillä on luokittelulle, että kertakorvaus oli laskettu niin, että sen perusteella voi säilyttää tietyn ennalta määritellyn tulotason. Mielestäni, ja kuten komissio toteaa, tämä seikka on vahva osoitus siitä, että kertakorvauksen tarkoituksena on toimia tulonlähteenä sen sijaan, että sen tarkoituksena olisi jakaa uudelleen omaisuutta; tämä puolestaan antaa aiheen olettaa, että se on elatusapua riippumatta siitä, että se on määrätty kertakorvauksena: tämä osoittaa, että tuomioistuin pyrkii huolehtimaan, että puoliso saa tuloja, turvautumatta toistuvaissuorituksiin. Tässä asiassa

65 — Edellä tämän ratkaisuehdotuksen 41 kohdassa toistettu Schlosserin kertomuksen 93 kohta.

66 — Mainittu edellä alaviitteessä 45.

67 — Ibidem, s. 736.

esimerkiksi tuomioistuin teki selväksi 500 000 GBP:n osalta, joka oli osa kokonaissummasta, että syy tulotarpeen pääomittamiseen oli sen varmistaminen, ettei puoliso jäisi avioeron jälkeen "enää riippuvaiseksi [entisestä] miehestään tämän maksaman tuen vuoksi".

77. Sen jälkeen kun on hyväksytty, että kertakorvausta voidaan aivan hyvin pitää elatusapuna, vaikka se maksetaan pääoman muodossa, on selvää, ettei tätä päätelmää voi horjuttaa pelkästään se seikka, että määrittäessään asianmukaisen määrän tuomioistuin otti huomioon kummankin puolison omistaman omaisuuden määräten samassa päätöksessä kertakorvauksen kanssa tietyistä omistusoikeusmuutoksista puolisoiden omaisuuteen: asianmukaisen kertakorvauksen suuruuden laskeminen avioeron päättymisen jälkeen edellyttää ollakseen sekä oikeansuuruinen että kohtuullinen, että tuomioistuin ottaa huomioon nämä tekijät, ja voi olla tilanteita, joissa on aiheellisempaa määrätä suoraan omaisuutta siirrettäväksi kertakorvauksen sijasta tai sen ohella.

78. Mielessä on myös pidettävä, että rinnakkainen päätös omaisuuden siirtämisestä voi johtaa — tai itse asiassa usein johtaa — alempaan kertakorvaukseen, kuin mikä muuten olisi määrätty, koska sen avulla saaja voi saada osan siitä kokonaispääomasta, jota tuomioistuin pitää asianmukaisena. Tämä seikka käy havainnollisesti ilmi esillä olevasta asiasta: vaikka tuomari Cazalet aloitti laskelmansa 875 000 GBP:sta, minkä määrän hän katsoi vaimon "tarvitsevan, jotta hän tulee toimeen", myönnetty kertakorvaus oli 340 000 GBP, koska suurimman osan kokonaissummasta vaimo sai hänelle siirrettävästä, hänen miehensä suoraan tai epäsuorasti omistamasta ja realisoitavaksi tarkoitetusta omaisuudesta.

79. Koska tuomari Cazaletin tuomiosta siten käy ilmi, että 875 000 GBP oli kokonaisuudessaan se määrä, jonka hän katsoi vaimon tarvitsevan huolehtiakseen itsestään ja koska 340 000 GBP:n kertakorvaus, jonka täytäntöönpanosta nyt on kyse, on osa siitä, olisi asianmukaista, että kansallinen tuomioistuin pitäisi tätä kertakorvausta luonteeltaan elatusapuna ja siten sekä Brysselin että Haagin yleissopimuksen perusteella täytäntöönpantavissa olevana.

Kertakorvaus omaisuuden jakamisena

80. Asteikon toisessa päässä on tilanne, jossa molemmat puolisot ovat hyvin ansaitsevia ja kertakorvauksen määrääminen on usein tarkoitettu omaisuuden jakamiseksi eikä millään tapaa elatusavuksi: tässä ääritilanteessa kyse

on mielestäni "aviovarallisuussuhteesta", jota koskeva päätös ei siten ole täytäntöönpantavissa yleissopimuksen perusteella.

Monentyyppisiä määräyksiä sisältävät päätökset

81. Vääjäämättä on myös kertakorvausta koskevia päätöksiä, jotka jäävät jonnekin näiden kahden äärilaidan, selvän elatusavun ja selvän omaisuuden jakamisen, väliin. Eräät tällaiset päätökset voivat hyvin sisältää kummankintyyppisiä ainesosia: osa on tarkoitettu elatuksen turvaamiseen ja loppu aviovarallisuuden jakamiseksi. Jos päätös on selvä ja täysin perusteltu, täytäntöönpanohakemusta käsittelevä tuomioistuin pystyy selvittämään eri osien suuruudet. Selvien perustelujen lisäksi on välttämätöntä, että päätös, jossa on tarkoitettu yhdistää elatusapu ja omaisuuden jakaminen, on laskelmien osalta yksiselitteinen, jotta täytäntöönpanoa käsittelevä tuomioistuin voi erottaa täytäntöönpantavan osan täytäntöönpanon ulkopuolelle jäävästä. Vaikka kertakorvausta koskevasta päätöksestä ei selvästi ilmenisikään, että sillä on tarkoitettu toteuttaa sekä elatusapu että omaisuuden jakaminen, olisi mielestäni järkevää, että täytäntöönpanoa käsittelevä tuomioistuin päättelisi, mikä osuus kokonaissummasta johtuu aviovarallisuussuhteesta, silloin, kun tietystä elatuksen tasosta on jo määrätty, (esimerkiksi päätetty tulotasosta, johon yltäminen pitää varmistaa tietyllä pääomalla, joka on osa päätöksessä määrättyä kertakorvausta).

82. Jos kansallinen tuomioistuin tietyssä asiassa päättäisi, että englantilainen kertakorvausta koskeva päätös liittyy osin aviovarallisuuteen ja osin elatukseen, se voi Brysselin yleissopimuksen 42 artiklan 2 kappaleen nojalla määrätä täytäntöönpanosta päätöksen elatusapuosan osalta, vaikka aviovarallisuussuhteita koskevaa päätöksen osaa ei voidakaan panna täytäntöön.

83. Brysselin yleissopimuksen 42 artiklassa määrätään:

"Jos ulkomaisella tuomiolla on ratkaistu useampia vaatimuksia ja jos täytäntöönpanoa ei voida sallia kaikkien vaatimusten osalta, tuomioistuimen on sallittava täytäntöönpano yhden tai useamman vaatimuksen osalta.

Hakija voi pyytää tuomion osittaista täytäntöönpanoa."

84. Artiklan 2 kappale on tarkoitettu kattamaan tilanteet, joissa tuomiossa, jonka täytäntöönpanoa pyydetään, esimerkiksi määrätään maksettavaksi rahasumma, joka on jo osittain maksettu tuomion antamisen jälkeen; 1 kappale sitä vastoin koskee tilanteita, joissa tuomio koskee erillisiä ja itsenäisiä vaatimuksia, joista osasta annettu päätös ei ole täytäntöönpanokelpoinen. [68] Mielestäni ei ole syytä, miksi 2 kappaleen mukaista osittaista täytäntöönpanoa ei voitaisi käyttää analogisesti 1 kappaleen kanssa, jos osa kyseisestä rahasummasta liittyy yleissopimuksen mukaisesti täytäntöönpantavissa olevaan asiaan ja loppuosa ei. Kysymys siitä, voiko tuomioistuin, jossa täytäntöönpanoa pyydetään, määrätä oma-aloitteisesti osittaisesta täytäntöönpanosta taikka myöntää oikeuden muuttaa täytäntöönpanohakemusta, riippuu kansallisista menettelysäännöistä.

85. Jos siten kokonaisuudessaan tarkasteltuna tuomion olennaisen tarkoituksen voidaan katsoa olevan elatusapua koskevan, tuomio olisi tunnustettava ja pantava täytäntöön kokonaisuudessaan. Jos on selvästi erotettavissa ne osat, joita voidaan pitää täytäntöönpantavina, ne olisi tunnustettava ja pantava täytäntöön edellä mainitun määräyksen mukaisesti.

Ratkaisuehdotus

Arrondissementsrechtbank te Amsterdamin esittämään kysymykseen olisi mielestäni siten vastattava seuraavasti:

Tuomioistuimen päätös avioero-oikeudenkäynnissä kuuluu päätöksen muodosta riippumatta Brysselin yleissopimuksen soveltamisalaan, jos päätöksen olennaisen tarkoituksen voidaan katsoa olevan elatusavusta määrääminen. Näin ollen päätös, jolla velvoitetaan maksamaan kertakorvaus, voidaan panna täytäntöön, jos sen olennainen tarkoitus on elatusavusta määrääminen. Se seikka, että kertakorvauksen maksamiseen velvoittavassa päätöksessä velvoitetaan myös siirtämään tietty omaisuus puolisolta toiselle, ei sinänsä estä sitä, etteikö tämä päätös voi olla luonteeltaan elatusapua koskeva.

68 — Ks. edellä mainittu Jenardin kertomus, s. 53. Voidaan todeta, että Haagin yleissopimuksen 10 artiklalla on pitkälti sama soveltamisala kuin Brysselin yleissopimuksen 42 artiklan 1 kappaleella.